Hz. İbrahim'in Milleti, Hz. Muhammed'in Ümmeti*

"Ümmet" ve "millet" kavramları modern zamanlarda anlam değişimine uğramış ve millet, ümmetin bir alt parçası olarak algılanarak maalesef etnik bir hüviyet kazanmıştır. Hâlbuki Kerim Kitabımızın kullandığı anlamıyla millet, "din" ile eşanlamlı bir kavram olup etnik yapılar söz konu olmaksınız dinî bir aidiyet ve mensubiyetin en genel adıdır. Daha çok "bir peygambere bağlı topluluk" anlamında kullanılan ümmet kelimesi ise anne kelimesiyle aynı kökten gelmekte, annenin çocuklarını birbirinden ayırmaması gibi bir kuşatıcılığı, muhabbeti ve bütünlüğü içinde barındırmaktadır. Ümmet, bir anneden doğmuş çocuklar gibi birbirine bağlı, ancak kanla, asabiyetle değil, peygamberlerin rehberliğinde mutlak hakikat fikriyle, yüce değerlerle, güvenle, sadakatle ve adaletle birbirine bağlanmış topluluk demektir. Bu anlamıyla eskiler daha çok "İbrahim Milleti ve Muhammed Ümmeti" tabirlerini kullanırlardı.

Bugün ümmet kelimesi bir peygambere ittiba edenlerden ziyade bir dine mensup olanları belirtmek için kullanılmaktadır. Bizler hak din olarak sadece İslam'ı görürüz ve bütün peygamberlere "*Biz peygamberler arasında ayırım yapmayız*" (Bakara 2/285) ayeti gereği iman ederiz. Bu anlamıyla Hz. İsa da İslam peygamberidir, Hz. Musa da ve diğer tüm peygamberler de. Hatta en geniş anlamda bütün insanlık iki ümmet olarak kabul edilmiştir: Biri "ümmet-i davet" diğeri "ümmet-i icabet". Biri Yüce Yaratıcının hak, rahmet ve adalet çağrısını kabul etmiş, diğeri ise her an bu çağrıyı kabul etmeyi bekleyen iki topluluk.

Millet kelimesi ise, Arap milleti, Türk milleti, Kürt milleti gibi kullanımlardan da anlaşılacağı üzere günümüzde etnik köken birliğine işaret eder hale gelmiştir. Hâlbuki etnik temele dayalı tanımlama için İslamî terminolojide daha çok "kavim" kelimesi kullanılır. Millet kavramının bu yeni kullanımı, tamamen ulus devletlerin inşasıyla meydana gelen bir anlam kaymasıdır.

Modern zihniyetin inşa etmek istediği birey ve toplum, klasik ve geleneksel toplumdan tamamen farklıdır. Modern dönemde önce ilahi dinlerin ortak paydası yok edilerek dinî topluluklar birbirinden ayrıştırılmıştır. İkinci olarak, ümmet çatısı altında buluşanlar birbirinden ayrıştırılarak etnik yapılara bölünmüştür. Ayrı ayrı millet bilinçleri yerleştirilmiş ve bunun üzerine uzaklaşan, bölünen, yabancılaşan toplumlar bireyselleştirilerek sadece kendi mutluluğunu düşünen, kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden insanlar var edilmiştir.

İslam'da asıl olan, kişinin kendi iradesiyle yapıp ettiklerinin sorumluluğunu üstlendiği, kendi hesabını kendisinin vereceğine inandığı ancak toplumdan kopmadığı bir yapılanmadır. Bu yapılanma gereği kişi hem tek başınadır, hem de yaşadığı toplum ile iç içe geçmiş haldedir.

Bir taraftan Allah karşısında "kul" olarak üzerine düşen bireysel sorumlulukların, diğer taraftan da "halife" olarak toplumsal sorumluluklarının farkındadır. İbn Arabî'nin tespitiyle "vahdette kesret, kesrette vahdet" hali yaşar. Bu anlamıyla İslam, insanı toplumdan ayırmaz ve Hz. Peygamber'in ifadesiyle "*Ey İnsanlar hepiniz Âdemdensiniz, Âdem de topraktandır*." (Tirmizî, Menâkıb, 74) diyerek herkesi insanlık paydasında buluşturur.

Anlaşıldığı üzere, İslam, bütünlüğü esas alırken modernizm, parçalanmayı esas almaktadır. İslam, insan ile toplum, insan ile kâinat, insan ile Yaratıcı arasında daima bağ kurarak birlik ve bütünlüğe odaklanır. Modern zihniyet ise, insanı toplumundan, tabiattan ve hatta Yaratıcısından koparır, yalnızlaştırır. Bugün İslam coğrafyasında yaşanan parçalanmışlık da bu zihniyetin eseridir. Geleneksel bilinçte ırk, mezhep, dil ve din farklılıkları insanlık âleminin tabii yansımaları olarak görülürken, bugün farklılıklar ötekileştirmeye ve dışlamaya sebep olmaktadır.

Bizler bütün peygamberlerin getirdiği dini İslam olarak görür, bu anlamıyla "İslam milletinin" bir parçası olduğumuza inanırız. İttiba etme noktasında ise Hz. Muhammed'in (sas) risaletine muhatap olduğumuzdan dolayı kendimizi "Muhammed Ümmeti" olarak tanımlarız. İslam Peygamberi'nin Medine Vesikasında yer alan ümmet tarifi bizim rehberimizdir. Buna göre, sadece Müslümanlar değil, Müslümanlarla birlikte yaşamayı kabul eden, birlikte yaşama ahlakı ve hukuku çerçevesinde güvenle Müslüman topluma bağlı olan farklı din mensupları da ümmetin ayrılmaz parçasıdır. Ümmet olma, bir toplum olmadır. Farklılıkları ayrılık değil zenginlik vesilesi olarak görebilmektir. Adalete, merhamete, meşverete dayalı bir hayat düzenini elbirliğiyle kurmak, korumak ve yaşatmaktır.

Üzülerek ifade edeyim ki, İslam medeniyetinin güzide şehirlerinde dün ayrı dinlere mensup olanlar aynı mahallede huzur içinde yaşarken, maalesef bugün aynı dine mensup olanlar bile farklı mezhep ve meşrepten kaynaklı bir ayrışmayla, beraber yaşayamaz hale gelmişlerdir.

İslam, gücün ahlakını değil ahlakın gücünü tesis eden bir ümmet ister. Hak, hukuk, paylaşım, yardımlaşma ve dayanışma gibi sosyal sorumlulukları ibadet olarak görür ve namaz ile zekâtı, iman ile infakı bir arada zikreder. Her şeyden önemlisi müminlerden, tavır ve davranışlarında iman bilinciyle ve hesap günü şuuruyla hareket etmelerini, vicdan ve insafı elden bırakmamalarını bekler. Müminler, Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle "vasat ümmet" ve "şüheda alen nas" yani insanlığa en yüce modeldir. Yeryüzünü imar ve ıslah etmek, hakkı ve adaleti ikame etmek, iyiliği yaymak, kötülüğü engellemek, erdem ve fazileti yaymak gibi vasıfları içinde barındıran toplum, İslam toplumudur ve böyle bir toplum İslam ümmetinin bir

parçasıdır. Aynı ahlaki kaygılarla, ortak inanç ve ideallerle bir araya gelen insanlar, aile gibi en küçük toplumsal birimden en büyük topluluklara kadar gerçek bir ümmetin parçalarını oluşturur. İç dinamiklerini harekete geçirerek İslam ümmetini inşa eder.

Bugün İslam dünyasının sorunlarını aşmak için öncelikle böyle bir ümmet bilincine ihtiyacımız vardır. Tevhide inanan milyonlarca insanın bu eşsiz ilkeden hareketle vahdete ulaşmalarının önündeki engelleri kaldırmak, ancak ümmet bilincini tazelemekle mümkün olacaktır. İslâm dünyasından barut kokuları yükseliyorsa, acımız ortak, derdimiz ortak, duamız ortak olmalıdır. Birliğimizi ve bütünlüğümüzü zedeleyen her türlü ideolojiyle, nevzuhur dini akımla, ırkçılığa ve radikalizme kayan yaklaşımlarla mücadele etmek önceliğimiz olmalıdır.

Bugün hiçbir strateji Müslüman kanının dökülmesini önlemekten daha öncelikli olamaz. Hiçbir siyaset, Müslümanların parçalanarak zayıflamasını, düşmanca duygularla birbirini katletmesini önlemekten daha önemli olamaz. İbrahim'in milletinden olan her Müslüman, Müslüman kardeşleri arasındaki vahdeti ve uhuvveti tesis etmekten, din kardeşlerinin maslahatını ön planda tutmaktan, bu uğurda hakkı, hakikati, adaleti ve ahlakı savunmaktan geri duramaz. Ülkemize, gönül coğrafyamıza ve insanlığa barış, huzur, esenlik, selamet aşılamanın yolu, Müslüman zihinlere tevhidin anlamını ve vahdete uzanan gerçeğini hatırlatmaktan geçmektedir. Rabbimizin beyanı, inanç ve irademizin kaynağıdır: "*Hakikaten bu (bütün peygamberler ve onlara iman edenler) bir tek ümmet olarak sizin ümmetinizdir. Ben de sizin Rabbinizim. Öyle ise bana kulluk edin.*"(Enbiyâ 21/92)

*Diyanet Aylık Dergi, sayı 305